

УЎК (УДК, UDC): 82.091
DOI: 10.36078/1564997780

ЗУЛФИЯ ИЖОДИДА МОТИВЛАР КОНЦЕПЦИЯСИ

Гузал Хотамовна УМУРОВА
филология фанлари номзоди
катта ўқитувчи
Самарқанд давлат чет тиллар институти
Самарқанд, Ўзбекистон
grafmk2002@mail.ru

Аннотация

Мақолада шоира Зулфия ижоди моҳиятини белгилаган поэтик тил, бадиий услуб ва мотивлар орқали лирик қаҳрамон рухий ҳолати ўрганилган. Зулфия шеъриятидаги мотивлар таснифланиб, шоира шеърларининг маъно-мазмуни таҳлил қилинган. Шоира ижодида мавжуд мотивлар концепцияси назарий жиҳатдан мукаммаллашганлиги аниқланган.

Калит сўзлар: лирик қаҳрамон; лирик кечинма; поэтик олам; мотив; бадиий услуб; поэтик тил; бадиий маҳорат; истеъдод; шеърият дунёси.

КОНЦЕПЦИЯ МОТИВОВ В ТВОРЧЕСТВЕ ЗУЛЬФИИ

Гузал Хотамовна УМУРОВА
кандидат филологических наук
старший преподаватель
Самарканский государственный институт иностранных языков
Самаркан, Узбекистан
grafmk2002@mail.ru

Аннотация

В статье на основе анализа поэтического языка, художественного стиля и художественных мотивов поэтессы описывается состояние лирического героя. В статье на основе классификации мотивов поэзии Зульфии анализируются ее смысл и содержание. Концепция мотивов в творчестве поэтессы совершенствуется с теоретической точки зрения. В результате появляются представление о мотивах творчества писателя у читателя.

Ключевые слова: лирический герой; лирическое переживание; поэтический мир; мотив; художественный стиль; поэтический язык; художественный талант; талант; мир поэзии.

THE CONCEPT OF MOTIVES IN THE WORK BY ZULFIYA

Guzal Hotamovna UMUROVA
Samarkand State Institute of Foreign Languages,
Samarkand, Uzbekistan
grafmk2002@mail.ru

Abstract

The article discusses the plight of hero through the poetic language, art style and motif that defines essence of the poetess. Zulfiya's motifs are classified and analyzed by her poetry in terms of meaning and content. The essence of the concept of predatory motifs in the poetry creativity is theoretically enhanced. As a result, the reader's ideas about motives and uniqueness are deepened.

Keywords: lyric hero; lyric emotion; poetic world; motif; art style; poetic language; poetic creativity; talent; world of poetry.

Кейинги йиллари адабиётшуносликда мотивлар алоҳида ижодкор ва асарнинг мулки сифатида кўриладиган, индивидуал ижодий тажриба билан ўзаро боғлиқлиқда ўрганила бошлади. “Мотив” сўзига қандай мазмуний оҳанг берилмасин, унинг долзарблиги, зарурияти аҳамиятини сақлаб қолаверади.

Ушбу кичик тадқиқот доирасида шоира Зулфия шеъриятида кўп кузатиладиган, биографияси ва поэтик нутқига бориб туташиши билан ажралиб турадиган бир нечта мотивни кўриб чиқамиз:

Тонг (порлок келажак) мотиви. “Елда қўшиқ, кўприкда шуъла, /Бахт-ла тепди икки ёш юрак... / Ой сўзлади юлдузни тўплаб,/ Севги тонги ҳақида эртак” (1936). – “Тинчгина тонг отар. Чиқади қуёш / Кўм-кўк майсаларда ялтирас шабнам...” (1947). “Кундан-кун сахарга ортар соғинчим,/ Наҳот ҳаёт шомин яқинлиги бу? / Салқин оромида йўқолар тинчим, /Демак, шафақ мен-чун ёлқинлиги бу!” (1968);

Яқин кишилар ёди мотиви. “Бахтиёр севгини куйларди созим / Ўлим ханжарига тегди-ю синди...” (1944). “Тунлар тушимдасан, кундуз ёнимда / Мен ҳаёт эканман, ҳаётсан сен ҳам!” (1945). “Қанча бўлди кўрмаганимга / Эй қалбимнинг дилбари шоир!” (1950). “Олов тўлқин туннинг ичидаги, / Қолиб маъюс чайқалар денгиз... / Мусибатнинг занг илгичида, /Гулгун кўйлак осиғлиқ ҳануз...” (1985);

Баҳор – янгиланиш мотиви. “Шоир севган ўлка кўксидаги / Хушбўй баҳор кезиб юради...” (1980). “Баҳорда туғилдим! Унга эш / Яшашнинг қонуни қонимда...” (1981). “Синди қиши тўқиган муз ҳисли қафас / Мана, яна қушлар чуғурлаб қолди” (1983).

Шоира тафаккурининг маҳсули бўлган, ҳаётини безаган тушунча ва қоидаларни аллақандай абстракт рамзлар ёки шартли ифодалар сифатида эмас, балки ўзига хос яхлит бутунликка эга ҳаёт фалсафаси сифатида тушунишимиз

керак. Шоира шеърларининг мавзулари мажмуасига лирик қаҳрамон шахсининг энг барқарор қирралари, олам ва одам ҳақидаги асосий тушунчатасаввурлари ҳамда ўзини тутишининг умумий стратегияси киради.

Тематик ядронинг таърифи шу тарзда белгилангач, унинг турли компонент ва жиҳатларини кенгайтирадиган бир қанча доимий мотивларини белгилаб олиш керак бўлади. Биз турли хилдаги ва турли аниқлик даражасидаги бирликларни “мотив” термини билан белгилаб оламиз. Бундай мотивлар сирасига, масалан, воқеа-ҳолат элементлари, лирик сюжетнинг актант структурасидаги ўзига хосликлар, Зулфия лирик қаҳрамонига хос борлиққа муносабат тарзи ва лирик ҳолатлар, типик характеристикалар, предмет ва вазиятларнинг қирралари кабилар киради.

Шеър қурилишида мотивларнинг ўрни турлича бўлиши мумкин. Улардан баъзилари тематик ёки композицион ўзак ролида қўлланилса, бошқалари ташқи аксессуарлар ўрнида келади, учинчилари эса марказий ва ёндош позициялар учун бир хил мавқе эгаллайди. Бизнинг мақсадимиз поэтик мулоҳазаларда жамланган шоира “шахсий фалсафа”сини қайта тиклашdir.

Зулфия мавзуларининг мажмуасини биз олдиндан маълум, ўзаро мустақил ҳисобланолмайдиган тўрт бўғинга ажратамиз. Кўплаб мантиқий-ассоциатив ришталар ва параллеллар билан боғланган бу бўғинлар бир-бирларини ўзаро бойитадилар, қўллаб-куватлайдилар, асослайдилар ва тўлдирадилар.

А. Тақдир. Одамнинг пешона ёзиғи – баҳтсизлик ва омадсизлик. Лоқайд ва шафқатсиз дунё заифлашган, индивидуал, улуғвор қадриятларни текислаб, ютиб юборади. Бу қадриятлар инсоннинг ўзи сингари вақт ва бошқа емирувчи кучлар олдида ўткинчидир.

Б. Қалб. Лирик қаҳрамон шахсининг асосий қирралари:

- пассивлик, тақдир кучлари олдида ўз ожизлигини англаш, уларга бўйсунишга тайёрлик;
- тақдирга қарама-қарши тарзда, ҳаётга ва унинг заиф, илиқ, бегубор нарсаларига бўлган инстинктив муҳаббат;
- ҳаётнинг ҳар бир алоҳида лаҳзаси, мавжудликнинг ҳар бир парчаси қадрини ҳис қилиш;
- “креативлик” (ёки Зулфиянинг ўз сўзи билан айтганда, “заковат”), яъни мислсиз таъсирчанлик, мавжудлик сарҳадларидан чиқа билиш, замон ва макон тўсиқларидан ўта олиш, ўз руҳий ўлчамларида дунёсини қура олиш.

Тақдир мотиви:

Ҳамон эътиқодим – ҳақиқат, ҳақдир,

*Сўзлайман, юзимни тутиб Каъбага,
Емира олмайди ўткинчи тақдир,
Осуда ўтади руҳим агадга (1995).*

“Омадсиз тақдир ва адватли дунё” мавзуси Зулфия тўпламларида турли кўринишларда келади. Баъзи ўринларда бу шоира қаҳрамони қўнглидаги сустлик ва заифлик туфайли бўлса, баъзан умр охирлаётгани билан боғлиқ ўйлар шу мавзу атрофида баҳс юритишга сабабчи бўлади. Азоб-уқубат чақиравчи турмуш вазиятлари қанча хилма-хил бўлса, уларни ифодалашда ишлатилган образли – лексик воситалар ҳам шунча ранг-барангдир. Азоб-уқубат турлари ёки сабаблари сифатида қуйидагиларни ажратиб кўрсатиш мумкин.

Омадсизлик, бебаҳралик, умидсизлик ва шу кабилар:

*Не-не наштарларга чидам берганман,
Гоҳо зако тиги ҳам ларза.
Бўронида хўб соврилганман,
Ўзим ўлиб, ўзим тутганман аза.*

Умр ўткинчилиги, баҳтнинг бебақолигини англаш. Бунда кўпинча ҳаёт ва баҳт тушунчалари йилнинг бирор фасли билан боғлиқлиги мотиви қўлланилади ва бунинг ортидан интиҳонинг яқинлиги, ўлим муқаррарлиги хulosаси келиб чиқади:

*Хайр энди, видога чоғ етди муддат,
Наздимда қолмади олдинда йўллар.
Қолгани яшиндек шошқин, тез суръат,
Муаллақ қотади узатиқ қўллар...*

Сиқилиши, бетоблик, чарчоқ, сўлиши мотивлари: Бунда шоира қаҳрамони ўзининг забун ҳолидан шикоят қиласи. Ҳар қандай одамда рўй бериши мумкин бўлган бундай ҳолатлар лирик қаҳрамон томонидан қандай кутиб олинишига шоира шеъриятидан кўплаб мисоллар келтириш мумкин:

*Нега мени шунча заиф
Яратдингу ишиқ бердинг яна.
Қалб дардига топмайин табиб,
Мажруҳ тан-ла яшайман, мана!*

Зулфия ижодида турмушнинг у ёки бу зарбаси (йўқотишлар, дард, бетоблик) туфайли танаффуслар бўлиб турган. Бошдан кечирилган ана шундай “хосилсиз” дамлар шоира қаҳрамонининг лирик кечинмалари қатига чўкади:

Гоҳи хит қаламим бўлмас ўткирлаб,

Столимда қоғоз ётар заъфарон...

Шу туйғу савалаб, кўксимни тирнаб,

Гоҳи шом, гоҳ саҳар ўйларим гирён.

Мураккаб ва азобли ишқий кечинмалар, ушалмаган орзу, ёлғизлик мотивлари: Қалб бўлганда йироқда / Ирода экан ожиз. / Дўстлар ҳам кўп атрофда, / Аммо мен якка-ёлғиз (4, 14), / Лекин қолганимда қалбим-ла танҳо, / Туйғулар зорига солганда қулоқ, / Ўзни заиф, чанқоқ сезганда гоҳо, / Аламдан бераман жавобсиз сўроқ: / Тирик экан нега ташлаб кетмадинг? (4, 19)

Хавотир, бесаранжомлик ва лирик қаҳрамон ҳаётига таҳдид солувчи иррационал, яширин кучлар мотивлари: ...Эй гумбазигардун, қолдимми ғофил, / Ишонч, эътиқодлар чиқди пучларга?! / Суяниб нажотлар кутгандик, наҳот, / Бизга чоҳ қазиган қора кучларга?! (4, 167)

Йўқотишилар – лирик қаҳрамоннинг оламдан ўтган яқинларини қўймасиши ва севимли нарсаларнинг гойиб бўлиши мотивлари: Мана бир умрни яшадим сенсиз, / Қайтмас шодликларнинг қайтишин кутиб (4, 19); Еру осмон, тутинг мотам, яна бир меҳрибон кетди, / Ҳаётга, офтобга, гулга ошиқ, жонажон кетди (4, 52). Бунга яна “Узугим сирғилиб тушди...”, “Онам боғи” шеърларини мисол келтирса бўлади.

Лирик қаҳрамон чекаётган азоб-уқубатлар, изтироблар баёни учун қўлланилган лексик ва образли воситалар сирасига аксар сустлик ҳамда бурчни ифодаловчи образ ва метафоралардан фойдаланилганлигини таъкидлаш жоиз. Жон азоби ва товон тўлаш мазмунидаги метафоралар шулар жумласидандир:

Эмиш: шуҳрат ўраб кемтиқ қисматим,

Кўзлардан узоқда сирқираб оқар.

Қалбда қўргошиндай ётиб ҳасратим,

Кўзларим жаҳонга баҳтиёр боқар (4, 45).

Қалб амри мотиви

...Қалбни безаб кетган ишқда зўр баҳт бор (1965).

Тирикликнинг оғир савдоларини ечишда лирик қаҳрамон қалб драматизмининг айрича хусусияти – креативлик ҳал қилувчи рол ўйнайди: юксак таъсирчанлик, туйғунлик, “барқанотлик”, хотира ва тасаввурнинг фавқулодда кучи шоира қаҳрамонига тақдирнинг вайронкор ва зиддиятли ҳодисаларига қарши матонат билан кураша олиш имконини беради.

Лирик қаҳрамон баъзан ўзини ҳаётдан совугандек тутади. Натижада изтироб исканжасида қолади, ўзини худди ғайришуурий тарзда ўнг ва туш

сарҳадларида кезиб юргандек сезади: Кексаликка ёғдириб лаънат. / Кундан-кунга бу дард бедаво, / Кундан ортар ўзимга нафрат, / О, ўзимни ёмон кўраман... (4, 94) Бўрон қучоғида қолдим бир оқшом, / Табиат ва қалбим ичра тўполон. / Нақ илк бор май тўла сипқаргандай жом, / Бир қанотим ором, Биттаси туғён (4, 70).

Ҳаётга, табиатга, мулки борлиққа бўлган чексиз муҳаббат, тирик ва яшаб қолишига интилаётганларга, ҳаётнинг нозик, нафис, улуғвор, омонат хилқатларига ҳамдардлик; ўтмиш ҳақидаги тирик хотирани ўзида ташигувчи маданиятга бўлган муҳаббат мотивлари.

Шоира лирик қаҳрамони ночоргина суратда табиат ва маданият унсурларини бирлаштирган обьектлардан ҳайратга тушади: Яланғоч дараҳтлар ора мажнунтол, / Шоир хаёлидай латиф, серҳашам (4, 64); Ҳар навда бир гулда, ҳар гулда бир рўй, / Ҳар дараҳт барги бир дунё ҳикоя (4, 65); Баҳор ҳали кўкда, Бениш куртакда, / Ғунчада, бинафша баргидা бўрттар. / Очинг деразани, унинг ортида, / Кўпчиган кўкрак-ла, Нурга қорилиб / Лутфан гу-гулайди бир жуфт кабутар (4, 74).

Борлиқни “тантанавор-хушхол” қабул қилиш мотиви. Тирикликтининг абадий эмаслиги ва алоҳида олинган дамларнинг бетакрорлигини ҳис қилиш туфайли дунё билан юзлашган лирик қаҳрамон нигоҳи ўзгача эъзоз, айрича титроқ ва тантанаворлик рангларига чулғанади. Зулфия тасвиридаги табиат кўпинча қандайдир ғамгин руҳдаги тантанаворлик билан суғорилгандек таассурот қолдиради. “Шукуҳли”, “тантанавор”, “серҳашам” эпитетлари кўплаб ўринларда қўлланилади: Қулликка санчилган ғазабнинг тифи, / Гоҳ эрк тантанаси берганadolat; Келин-куёв қалбин тўлдирган шодлик / Тўлқини тинмасин сурнай мисоли: / Кафтда тутмас тўйдан тантанаворлик, / Ҳаёт боғи тоҳинч, тоҳи бўронлик. / Оғирлик елкада, иқбол ўртада / Боқий қолсин жуфтла севги висоли; Серҳашам хонада минг турли таом...; Яланғоч дараҳтлар ора мажнунтол, / Шоир хаёлидай латиф, серҳашам (4).

Шоиранинг “Хушхоллик” шеърида кўтаринкилик авж пардада куйланади:

*Не ажаб даврга пайванд тақдирим,
Ўзимни сезаман муттасил хушхол.
Сабоҳ елларидай ҳамон тик қаддим,
Оқшомги онлардай тиникдир хаёл.
Ёшлик,
Баркамоллик – ўзга фаслни*

*Токи умр-мулким, ола билмам тан,
Бағримга олганман
замон фаслини...
Танти, зукко элга суюкли экан
Айтажасак сўзимнинг поёни бўлмас! (4, 114).*

Ҳаракат, яқинлашиш, бўсаға, йўлак, сафар, қаергадир отланиш ёки қайтиш – Зулфия бадиий оламига, қаҳрамонларига хос хусусият. Бу ерда авваламбор шеърларида энг кўп учрайдиган қўним топмаслик мотиви ҳақида гап бормоқда: Йўл узок, йўл яқин, бошсиз, сўнгсиз йўл, / Бири тор, бири кенг, равон ва сўқмоқ (4, 141). Табиатда бўшлиқ бўлмаганидай, / Умримда бир бенаф йўқдир оро йўл, / Қудук ҳеч жаҳонда тўлмаганидай, / Асло тугамасин менга оро йўл... (4, 70). Бўрон қучогида қолдим бир оқшом, / Табиат ва қалбим ичра тўполон. / Нақ илк бор май тўла сипқаргандай жом, / Бир қанотим ором, биттаси түғён; Янги ерлар кутар янги йўлларни, / Баҳордай минг турфа либос кийгали; Яна бир бекатга умрим карвони / Келмоқда яқин. / Бутун борлиғимга дил ҳаяжони / Ҳокимдир тағин (4, 86); Йўл, қишлоқ, шаҳарлар, денгизлар орти, / Гоҳ ерда, гоҳ кўкда, гоҳ сувда йўлим (4, 42).

Тарааддуд ҳолати (арафа, ибтидо, “илк марта”, ниманингdir яқинлашиши, пайдо бўлиши, юз бериши, эшик ёки деразани чертиши ва бошқалар). Зулфия томонидан ҳодисаларга қарашнинг бошқа бир ўзига хос ракурси саналади: Ой сузади, ел сари майнин, / Икки қалбни ёқар бир оташ. / Ёниқ дилнинг баҳтиёр найин, / Ютмоқ бўлур сукут жафокаш; Кўзларимда эриб кетди тун, / Ёйилмоқда ёрқин жувон кун; Соғинганда излаб бир нишон, / Қабринг томон олар эдим йўл; Сен куйлаган ўрик шу кеча / Бурканди оқ – оппоқ чечакка; Не-не гўзал ёшликлар келар, / Умри боқий ҳаёт йўлида. / Ўшанда ҳам ўриклар гуллар, / Сен бўласан диллар тўрида (4).

Финал ҳолати (охирги учрашув, кетиш, хайрлашув, ниманингdir ўзгариши): Кундан-кун саҳарга ортар соғинчим, / Наҳот ҳаёт шомин яқинлиги бу?; Офтоб! Сен борлиғим тирик тутган жон, / Сен ёлғиз мангуга ташлаб кетарим...; Бу қадрдон ишхонамда ўчар чироқ, / Аста-секин дўсту шогирд кетар йироқ. / Уйдан-уйга бўзлаб юрар етим фироқ, / Бир кун келиб уйингизда мен бўлмасам.

Зулфия шеъриятида видолашув, хайрлашув руҳидаги шеърлар ҳам учрайди. Умрининг сўнгги ойларида ёзилган “Хайр энди...” шеърида шу мотив яққол ифодаланган:

*Хайр энди, видога чоғ етди муддат,
Наздимда қолмади олдинда йўллар.*

*Қолгани яшиндек шошиқин, тез суръат,
Муаллақ қотади узатиқ қўллар...
Орзулар бўлмасин офтобдай ёрқин,
Гулбаргдан чиралган каби узилур.
Яшаши қанча ширин бўлмасин, лекин
Юмулиш истамай кўзлар сузилур.
На севги, на нафрат, на қувонч, азоб...
Не дод, кекса ажсал абад огоҳда.
Юкли тевасимон тонгла чорроҳда
Гангіб қолсам, эгам,
садқа эт нажом...*

Воқеликни тасвирлашнинг Зулфияга хос услуби, биринчидан, олдиндан сезиш, бошқалардан олдин пайқаш, ретроспектив кечинмаларда кўринса, иккинчидан, баҳтли ва баҳтсиз ҳодисалар ўтган ёки келаси замонда баён қилинишида кўринади: Биз йифладик тепангда шу кун, / Келдингми, деб кўтартмадинг бош. / Айт-чи, сен-ла баҳтиёр онлар, / Кўрганмидинг кўзимда бир ёш? (4, 14) Кўкрак сути ва меҳнат билан / Биз жаҳонга берганмиз турмуш, / Она қалби оёққа турса, / Ўғлим, сира бўлмайди уруш! (4, 26) Мен ўтган умрга ачинмай қўйдим, / Ҳеч кимда кўрмайин умримга ўхшаш: Суидим, Эркаландим, Айрилдим, Куйдим, / Иззат нима билдим, Шу-да бир яшаш! (5, 370).

Шоира лирик қаҳрамонининг нигоҳи кўпинча ўтмишга қаратилади, бўлиб ўтган воқеалар унинг қайта эсга тушган оғир кечинмаларини ифодалаб келади.

Изтироб ва қаттиқ ҳаяжонга, руҳий мастилик, босинқиравшга мойиллик: Нокерак ҳаяжон солма танимга / Солсанг, бўйсунгimu ичимга ютгум. / Қанча бўлди тандан мен ўзганимга / Ҳамон йўлинг тўсмай, йўлингни кутгум (5, 353); Ҳамма нарса насиб сенга беўлчов, / Фақат, фақат, фақат умрдан ўзга. / Ҳаёт-чи? / Олдда бўзраяди “Шош” деган ундов, / Кўкламдай киради кўзга... (5, 379); Тун, Яна уйқу йўқ, Ғувиллайди бош. / Қандай ёрилмасин қон қамчисидан? / Чоғи, томирларнинг арқоғи бардош! / Недир чарсиллайди не томчисидан, / Билмоқчи бўламан. / Борлиғим – асаб, / Борлиғим – сергаклик – соламан қулоқ: / Юрак бир дам эди тинч сатҳли булоқ, / Томчи томаверди гардишлар ясаб. / Минг зайл зарбидан бўламан гаранг (5, 381); Мени дард енгдими, ё битдими куч, / Вужуд сўкилгандай чок-чокдан гўё, / Тинглайман, ўқийман, лекин дил бўмбўш, / Куп-кундуз кўрганим ўнгимми, рўё? (4, 133).

Шоира қаҳрамони руҳий кўтаринкилик ҳолатларини бошдан кечирганда бедорликдан азоб чекади, аммо барибир ғафлатдан нафратланади:

*Ниятим, айтажсак сўз, зорларимга
Муштдаккина юрак лим-лим тўлибди.
Сийраклашган киприк ораларига
Бедорлик соқчиси уя қўйибди.
Бор бўл, шундай тақдир!
Зийрак бўл, соқчи,
Даримасин уйқу эгизаги – гафлат.
Лекин ланжслик деган маккор қароқчи.
Бош суқса сенга ҳам ўқийман лаънат! (4, 108)*

Зулфия шеъриятидаги қўплаб мотивлар лирик қаҳрамон қалбининг макон ва замон, жонли ва жонсиз мавжудотлар, инсон ва табиат ўргасидаги турфа қирраларни нейтрал ҳолатга келтира олиш иқтидорини ифодалаб келади. Шулардан бири хотирадир. Ҳаётнинг барча азиз дамлари хотирада тин олади, авайланади. Бироқ хотира нокерак васвасаларни ва ҳатто бир пайтлар бошдан кечирилган азиятларни эсга тушириб юбориши ҳам мумкин.

Эслаб қолишнинг муҳимлиги ва шоира қаҳрамонининг барчасини хотирада тиклай олиш қобилияти қўплаб шеърларда қайд этиб ўтилган:

*Бу ҳаётнинг ҳамма тоза, чиройли дами,
Азиз дўстим, мудом сени эсга солади.
Кўзлар амри, юрак эрки, жўшиқин ҳис билан
Кеча-кундуз жсанг қилмоқдан ақлим толади.*

Шоиранинг абадий фироқ ҳақидаги шеърларида фожиавий образлар бўй қўрсатади, кутилган ва кутилмаган контрастлар, мураккаб конфликтлар учрайди. Фикру хаёлини банд этган ширин дамлар хотираси лирик қаҳрамон вужудини ўртайди. Бир пайтнинг ўзида ҳам ошкор, ҳам пинхоний маънолар ташийдиган бундай контраст образларда объектив ва руҳий олам ўзаро бирлашади, бу шоира туйғуларининг табиий ва самимийлигидан далолат беради.

Ҳаётда оддий нарсалар ва мўъжизала, моддий ва маънавий неъматлар ёнма-ён яшайди, бири аниқ кўриниб, жилоланиб, бири эса кўздан яшириниб завқ-шавқ уйғотади. Бир вақтда, айни бир лирик лавҳада зоҳирий ва ботиний аломатлар, сурат билан сийрат акс этиши мураккаб конфликтни туғдиради. “Излайман...” шеърининг ҳар бир банди, ҳар бир сатри замирида ана шундай мураккаб руҳий ҳолатлар қураши, зиддиятли хаёллар баҳси ётади. Улар ҳассос шоирагина яратиши мумкин бўлган қўйма трагик лавҳаларга айланади:

*Биламан, топмайман уни.
Зотан, ўзим уни қачон йўқотдим?*

*Фарзанд,
Набиралар түгилган куни,
Мен уни ҳар сафар Абадга топдим...*

Масофадан туриб мулоқот қилиш – шоира шеъриятида айрилиқларни, орадаги масофа ва тўсиқларни енгишнинг асосий шакли. Лирик қаҳрамоннинг йироқдагилар билан ҳаёлий сухбати баъзан нома етказиш вазифасини бажарувчи шамол, кўшиқ, күшчалар орқали амалга ошса, баъзан бевосита – “рух билан сухбат” тарзида юз беради. Бу каби шеър намуналарини Зулфия ижодида жуда кўп учратиш мумкин.

Зулфия ижодида доимий барқарорлик касб этадиган бирликларнинг бир нечта турини ажратиб кўрсатиш мумкин. Бу мотивларни конкретлаштириш учун қўлланиладиган образли-мажозий воситалар: типик метафоралар, гиперболалар, эпитетлар, рамзлардир. Мисол учун, “дард” ифодаси “қийноқ” ёки “жазо” сифатида, “эсадалик” – жисмоний фаолият ёки ҳаракат (саёҳат, зиндондан озод бўлиш ва бошқалар) сифатида гавдаланиши мумкин. Аёнки, бу каби кўчма маънодаги иборалар, худди мотивлар сингари тематик ядрога бориб тақалади. Улар мазмунни тўғри англашда муҳим аҳамият касб этадилар.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР

1. Блок А.А. Записные книжки. 1901–1920. – Москва: Художественная литература, 1965. – 662 с.
2. Владимирова Н. Зулфия-таржимон// Ўзбек тили ва адабиёти. 1987, № 2. 61-б.
3. Каримов Н. Зулфия. Маърифий-биографик асар. – Тошкент: Фафур Ғулом номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйи, 2015. – 224 б.
4. Зулфия. Тонг билан шом аро. Сайланма. – Тошкент: Шарқ, 2006. – 224 б.
5. Зулфия. Шалола. Асарлар. Уч жилдлик. 1-жилд. – Тошкент: F.Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти, 1985. – 416 б.
6. Зулфия. Мушоира. – Тошкент: F.Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти, 1985. – 536 б.
7. Куронов Д. Мутолаа ва идрок машқлари.– Тошкент: Академнашр, 2013. – 336 б.
8. Хотам Умр, Азмиддин Носир. Шеърият маликаси. – Самарқанд: Зарафшон, 1996. – 48 б.

REFERENCES

1. Blok A.A. Zapisnye knizhki. 1901–1920 (Notebooks), Moscow: Khudozhestvennaya literatura, 1965, 662 p.
2. Vladimirova N. *Uzbek tili va adabieti*, 1987, No 2, 61 p.
3. Karimov N. *Zulfiya. Ma"rifii-biografik asar* (Zulfiya. Enlightenment is a biographical work.), Toshkent: Fafur Fulom nomidagi nashriet-matbaa izhodii uii, 2015, 224 p.
4. Zulfiya. *Tong bilan shom aro* (Between the morning and evening). Selected works, Toshkent: Sharq, 2006, 224 p.
5. Zulfiya. *Shalola. Asarlar* (Works), 3 vol., vol. 1, Tashkent: F. Fulom nomidagi Adabiet va san"at nashrieti, 1985, 416 p.
6. Zulfiya. *Mushoira* (Discussion), Tashkent, 1985, 536 p.

7. Quronov D. *Mutolaa va idrok mashqlari* (Reading and comprehension exercises), Tashkent: Akademnashr, 2013, 336 p.
8. Khotam Umr, Azmiddin Nosir. *She’riyat malikasi* (Queen of poetry), Samarkand: Zarafshon, 1996, 48 p.